

АПРОБАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ З КУРСУ «ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ»

У статті визначено сутність та етапи апробації навчальної літератури, надано методичні рекомендації щодо проведення апробації інтерактивного електронного посібника «Фінансова грамотність».

Сьогодні, у період реформування української освіти, оновлення змісту загальної середньої освіти нерозривно пов'язане зі створенням нового навчально-методичного забезпечення, яке адекватно відображало б запроваджені зміни, відповідало ідеології та основним напрямам реформування школи. Цей процес має супроводжуватися розробленням нових програм, запровадженням додаткових навчальних предметів, створенням якісних вітчизняних підручників, які задовольнятимуть сучасні вимоги до шкільної навчальної книги [4].

До категорії таких предметів належить курс за вибором «Фінансова грамотність». Дослідження у сфері фінансової грамотності населення країни визначили актуальність проблеми системного впровадження освітніх науково-методичних розробок щодо її підвищення в практику шкільної економічної освіти. Адже відсутність ключових компетенцій у сфері особистих фінансів, пов'язаних з уявою про технології збереження грошей, кредитування та страхування на фінансовому ринку, безпечне інвестування, податкову дисципліну, адекватну оцінку фінансових ризиків, призводить до того, що чисельність неграмотних споживачів та інвесторів, а також ненадійних кредиторів поповнюється представниками молодого покоління [11].

Підвищення фінансової грамотності учнівської молоді в Україні пов'язане сьогодні з багатьма чинниками, у тому числі з вивченням курсу за вибором «Фінансова грамотність», який має забезпечити розвиток не тільки фінансових компетенцій, а й економічного мислення учнів.

Курс за вибором «Фінансова грамотність» упроваджується Міністерством освіти і науки України та Інститутом модернізації змісту освіти за підтримки та у співпраці з Університетом банківської справи, Національним банком України, проектом USAID FINREP-II (у період з грудня 2011 по вересень 2015 року).

Упровадження цього курсу було розпочато у 2011-2012 навчальному році у 13 загальноосвітніх навчальних закладах Київської, Донецької, Львівської, Черкаської та Харківської областей. У 2013-2014 навчальному році курс «Фінансова грамотність» був уведений як вибіркова дисципліна до навчальних планів загальноосвітніх шкіл. Станом на 2015 рік він викладався в 651 загальноосвітньому навчальному закладі. З 2015-2016 навчального року запроваджено вивчення фінансової

* © Філончук З. В.

граматності у початковій та основній школі.

Навчально-методичний комплекс курсу для учнів 10 класу, за загальною редакцією професора Т. Смовженко, включає програму, навчальний посібник, робочий зошит для учнів, навчальний посібник для вчителя. Суттєвою складовою навчально-методичного комплексу став інтерактивний електронний посібник для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів «Фінансова грамотність», апробація якого розпочалася у 2015-2016 навчальному році.

Аналіз наукових досліджень і публікацій засвідчив, що проблема створення й використання електронних засобів навчання привертає увагу багатьох науковців. До пріоритетних завдань вирішення проблем підручникотворення, зокрема створення електронних посібників, відносять також і встановлення критеріїв ефективності електронних посібників, методики їх апробації [2].

Проте стосовно курсу «Фінансова грамотність» ця проблема піднімається вперше. Отже, метою статті є аналіз основних завдань апробації інтерактивного електронного посібника «Фінансова грамотність», представлення методичних рекомендацій щодо її проведення.

Термін «апробація» (від лат. *aprobatio* – перевірка, оцінка) має декілька смислових відтінків: це «офіційне схвалення, затвердження чого-небудь після випробування, перевірки» [9]; за іншими джерелами, апробація – «схвалення, яке спирається на перевірку, випробування, обстеження» [10]. У сучасному розумінні апробація – це встановлення істинності, компетентна оцінка, конструктивна критика підстав, методики і результатів дослідження.

У системі загальної середньої освіти апробація – це процес вивчення та дослідження якості навчальної літератури, її відповідності вимогам державних стандартів початкової загальної, початкової загальної для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та базової і повної загальної середньої освіти з метою вдосконалення, схвалення або відхилення навчальних видань [7].

Мета апробації – визначити відповідність навчальної літератури вимогам освітніх стандартів і практичних умов навчання школярів.

О. Е. Жосан відносить проблеми створення, експертизи та застосування електронних посібників до кола проблем сучасного підручникознавства, оскільки, на думку вченого, на них поширюється переважна більшість вимог, які висуваються до сучасної навчальної літератури на паперовому носії, що підтверджується вивченням властивостей електронних посібників [3].

У процесі оцінки якості підручників можна умовно виокремити два етапи:

- зовнішня оцінка змісту експертами (фахівцями-практи-

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

ками та науковцями) з метою перевірки відповідності рукопису освітнім програмам, вимогам педагогіки, психології, фізіології тощо. За рекомендаціями зовнішніх експертів спеціальними предметними комісіями МОН виносяться відповідні рішення про доцільність використання конкретного підручника у навчальному процесі;

– оцінка підручника як практичного посібника, кінцевого продукту в ході його апробації в реальних умовах на репрезентативній вибірці користувачів [9].

У рамках реалізації 2-го етапу дослідно-експериментальної роботи з теми «Науково-методичні засади впровадження фінансової грамотності в навчально-виховний процес навчальних закладів» (вересень 2013 р. – серпень 2014 р.) до експериментальних навчальних закладів надійшли комплекти навчально-методичних матеріалів з дисципліни «Фінансова грамотність», які отримали гриф «Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах». Це навчальна програма, навчальний посібник та робочий зошит для учня (лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти № 1.4/12-Г-30 від 08.02.2012 р.), посібник для вчителя (лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти №14.1/10-2168 від 26.07.2012 р.).

У 2014 році надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» підручнику «Фінансова грамотність» (наказ Міністерства освіти і науки України від 24.06.2014 № 750), рукописам програми з курсу «Фінансова грамотність» на 35 та 105 годин (наказ Міністерства освіти і науки України від 18.09.2014 № 1054). Гриф «Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах» отримав інтерактивний електронний посібник «Фінансова грамотність» (лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України №14.1/12-Г-480 від 28.03. 2014).

Таким чином, було сформовано навчально-методичний комплекс (сукупність дидактичних і методичних документів, спрямованих на реалізацію освітніх послуг певної науки або галузі знань) з курсу «Фінансова грамотність» для учнів 10 класу, мета якого полягає в забезпеченні цілісного навчального процесу з даної дисципліни.

У 2015-2016 навчальному році відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 жовтня 2015 року № 1069 «Про проведення апробації та моніторингових досліджень якості інтерактивного електронного посібника з курсу «Фінансова грамотність» для загальноосвітніх навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації України у 2015/2016 – 2016/2017 навчальних роках» розпочалася його апробація.

Процес апробації чітко регламентований відповідними нормативними документами [5–7]. Організаційні та науково-методичні заходи щодо апробації та моніторингових досліджень

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

здійснюють Міністерство освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти спільно з обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти.

Відповідно до «Положення про електронні освітні ресурси», електронний навчальний посібник – це електронне навчальне видання, використання якого доповнює або частково замінює підручник [6].

Електронний посібник дає можливість учню вивчати матеріал в індивідуальному режимі, мультимедійна технологія сприяє унаочненню навчальної інформації (завдяки використанню тексту, графіки, звуку і відео), а їх поєднання у структуру електронного посібника дає змогу забезпечити інтеграцію значних обсягів різномірної інформації на одному носії [1].

Так, інтерактивний електронний посібник з курсу «Фінансова грамотність» включає 15 розділів, які об'єднують 30 взаємопов'язаних уроків. Кожен урок містить мультимедійні матеріали для пояснення теми: малюнки, анімації, звуковий дикторський супровід тощо. Для самостійної перевірки знань учнями передбачені інтерактивні завдання, тести.

Інтерактивний електронний посібник з курсу «Фінансова грамотність» містить також словник термінів і настанову користувача щодо роботи з посібником. Посібник має сучасний інтерфейс, розроблений для подвійного використання.

Зазначений посібник не є електронним аналогом друкованого навчального видання. Він інтегрує дидактичні можливості друкованого посібника з іншими елементами системи засобів навчання та являє собою навчальний комплекс, який дає можливість учню самостійно засвоїти весь курс або окремих розділ. У ході апробації буде з'ясовано відповідність змісту посібника структурі навчального курсу, логіці викладу матеріалу, визначено можливість перевірки засвоєння навчального матеріалу.

Апробація здійснюється протягом двох навчальних років. До апробації навчальної літератури залучаються вчителі (як правило, учителі-методисти), які мають високу кваліфікацію, володіють прийомом дослідницької роботи, інтерактивними та комп'ютерними технологіями.

Як свідчить практика, у вчителів виникають певні труднощі стосовно практичної реалізації завдань апробації, що спричинено недостатнім рівнем готовності. Готовність учителів до апробації взаємопов'язана з рівнем їхньої професійної компетенції. Недостатньо якісна апробація підручників приводить до тиражування й використання неякісних підручників. На нашу думку, професійну готовність вчителя до апробації шкільної навчальної літератури можна розглядати як складову забезпечення якості сучасного підручника.

Підготовка вчителів до апробації шкільної навчальної літератури здійснюється через систему післядипломної педагогічної освіти: і міжкурсовий період через районні (міські), обласні

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

науково-практичні семінари; консультування, організацію самостійної роботи вчителя. Важливим є постійний зв'язок учителів з методистами, що дозволяє вчасно коригувати матеріали з апробації (уроки, відгуки, методичні розробки). Результатом цієї співпраці є узагальнення досвіду роботи вчителя з апробації.

До параметрів аналізу навчального та науково-методичного апарату інтерактивного електронного посібника з курсу «Фінансова грамотність» належить: зміст теоретичної (текстової) частини посібника, методичний апарат, розробка дизайну та інтерфейсу посібника.

При аналізі змісту теоретичної частини посібника ураховується: відповідність змісту тексту чинній програмі, віковим особливостям учнів, доступність змісту і мови посібника, науковість викладу навчального матеріалу та його спрямованість на формування ключових і предметних компетентностей учнів. Важливе значення має оптимальність розподілу матеріалу відповідно до норм навчального часу; відповідність змісту посібника принципам системності, наступності і логічної послідовності викладу матеріалу; якість, доцільність, відповідність ілюстративного матеріалу, аудіо- та відеоматеріалів; використання засобів виразності й образності мови для посилення емоційного впливу навчального тексту та дотримання правил орфографії та синтаксису.

Методичний апарат посібника має відповідати наступним критеріям: відповідність змістовної частини режимів «Анімації», «Тести», «Звуковий супровід», «Інтерактивні завдання», «Інтерактивний калькулятор» вимогам чинної програми; наявність завдань різного ступеня складності; їх різноманітність та оригінальність; спрямованість на розвиток логічного мислення, пізнавальної активності, творчих здібностей. Методична цінність анімаційного матеріалу, звукового супроводу, інтерактивних та тестових завдань; відповідність умов функціонування програмного забезпечення положенням настанови користувача та інформативність настанови користувача безумовно впливають на якість посібника.

Розробка дизайну та інтерфейсу інтерактивного електронного посібника має враховувати: зручність роботи з робочою, допоміжною, мультимедійною, інформаційною зонами; зрозумілість інтерфейсу посібника; якість поєднання елементів композиції, кольорів та ілюстрацій; ефективність використання принципів та елементів дизайну. Система керування та навігації має відповідати змістовній структурі посібника. Важливим критерієм є дотримання санітарно-гігієнічних вимог оформлення; коректність забезпечення інсталяції та деінсталяції програмного забезпечення інтерактивного електронного посібника [8].

Отже, апробація дозволить установити ступінь автономності електронного посібника і, відповідно, його можливості для організації самонавчання учнів; його відповідність закономір-

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

ностями і принципам навчання; з'ясувати результативність електронного посібника щодо можливості активізації навчальної діяльності учнів через проблемний виклад матеріалу.

Удосконалення навчально-методичного комплексу з курсу «Фінансова грамотність» у ході апробації сприятиме розвитку тих навичок і вмінь учнів, які дозволять молоді приймати обґрунтовані й зважені фінансові рішення та готуватися до дорослого життя. Адже, фінансово освічені громадяни – це найперший поштовх до кращого економічного майбутнього держави.

Література:

1. Биков В. Ю. Інформаційні технології і засоби навчання : [зб. наук. праць] / В. Ю. Биков, Ю. О. Жук // Інститут засобів навчання АПН України. – К. : Атіка, 2005. – 272 с.
2. Гуржій А. М. Електронний підручник для загальноосвітніх навчальних закладів (проблеми, пріоритетні завдання, шляхи вирішення) / А. М. Гуржій, О. М. Топузов, В. П. Волинський // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / [ред. кол.: голов. ред. – О. М. Топузов]. – К.: Педагогічна думка, 2013. – Вип.13. – 270 с.
3. Жосан О. Е. Електронний посібник у школі: дидактичні можливості [Електронний ресурс] / О. Е. Жосан. – Режим доступу : <http://intkonf.org/kand-ped-nauk-zhosan-oe-elektronnyy-posibnik-u-shkoli-didaktichni-mozhливosti/>
4. Лукіна Т. О. Якість українських підручників для середніх загальноосвітніх шкіл: проблеми оцінювання і результати моніторингу : Методичний посібник / Т. О. Лукіна. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. – 200 с.
5. Нищак І., Пагута М. До проблеми використання електронних посібників у навчально-виховному процесі [Електронний ресурс] / І. Нищак, М. Пагута. – Режим доступу : http://drohobych.net/youngsc/AQGS/2012_3/pedagogy/188-195.pdf
6. Положення про електронні освітні ресурси [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>
7. Положення про апробацію та моніторингові дослідження навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0711-08>
8. Про проведення апробації та моніторингових досліджень якості інтерактивного електронного посібника з курсу «Фінансова грамотність» для загальноосвітніх навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації України у 2015/2016 – 2016/2017 навчальних роках наказу Міністерства освіти і науки України від 12 жовтня 2015 року № 1069. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqBMOAPKV0JuUEVTZC1faGM/view?pref=2&pli=1>
9. Словник української мови. Академічний тлумачний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/aprobacija>.
10. Словник іншомовних соціокультурних термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovopedia.org.ua/39/53392/260673.html>
11. Філончук З. В. Проблеми впровадження фінансової грамотності у сучасній школі / Зоя Володимирівна Філончук // Таврійський вісник освіти. – 2015. – № 2 (2). – С. 112-117.
12. Фінансова грамотність: навч. посібник для вчителя / авт. кол.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко. – К., 2013. – 312 с.